

TARBIYACHILARNI MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR NUTQINI RIVOJLANTIRISHDAGI PEDAGOGIK TAYYORLIGINI SHAKLLANTIRISH

Rahmatova Nargiza Soatmurod qizi

Surxondaryo viloyati Termiz tumani 7-DMTT tarbiyachisi

Annotatsiya: Mazkur maqolda maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyachilarining bolalar nutqini rivojlantirishga doir pedagogik tayyorgarligini shakllantirishning nazariy va amaliy jihatlarini yoritilgan. Shuningdek, tarbiyachilarning kasbiy kompetensiyasi, nutq o'qitish metodlari, zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish hamda bolalardan muloqot madaniyatini rivojlantirish masalalari tahlil qilingan. Maktabgacha yoshdagi bolalarning lug'at boyligini oshirish, izchil nutqini shakllantirish va mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirishda tarbiyachining o'rni asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: Maktabgacha ta'lim, tarbiyachi, pedagogik tayyorgarlik, nutq rivoji, kasbiy kompetensiya, muloqot, innovatsion metodlar, bolalar psixologiyasi.

Kirish

Bugungi kunda maktabgacha ta'lim tizimini takomillashtirish, ta'lim sifatini oshirish va yosh avlodning intellektual salohiyatini rivojlantirish davlat ta'lim siyosatining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, maktabgacha yoshdagi bolalarning nutqini rivojlantirish, ularning erkin fikrlashi, o'z fikrini aniq va ravon ifodalashi hamda atrofdagilar bilan samarali muloqotga kirishish ko'nikmalarini shakllantirish alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki nutq bolaning tafakkuri, bilish faoliyati, ijtimoiy munosabatlari va shaxs sifatida shakllanishi bilan chambarchas bog'liqdir.

Maktabgacha yosh davri bolaning tilni o'zlashtirishi, yangi so'zlarni o'rganishi, tovushlarni to'g'ri talaffuz qilishi va grammatik jihatdan to'g'ri gap tuzish ko'nikmalarini egallashi uchun muhim bosqichdir. Ushbu jarayonning samaradorligi ko'p jihatdan tarbiyachining pedagogic bilimlari, kasbiy mahorati, metodik tayyorgarligi va bolalar bilan ishlash tajribasiga bog'liq. Shu sababli tarbiyachilarning bolalar nutqini rivojlantirishga doir pedagogik tayyorgarligini shakllantirish zamonaviy maktabgacha ta'limning dolzarb vazifalaridan biri sanaladi.

1. Tarbiyachining pedagogik tayyorgarligi va uning ahamiyati

Tarbiyachining pedagogik tayyorgarligi — bu uning ta'lim-tarbiya jarayonini samarali tashkil etishi, bolalarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olishi, zamonaviy metodlardan foydalanishi hamda pedagogik vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilishini ta'minlovchi kasbiy bilim, ko'nikma va malakalar majmuasidir. Bolalar nutqini rivojlantirishga yo'naltirilgan pedagogik tayyorgarlik esa tarbiyachidan til rivojlanishining qonuniyatlarini bilish, nutqiy faoliyatni rejalashtirish va har bir bolaning nutqiy imkoniyatlarini aniqlay olishni talab qiladi.

Tarbiyachi, avvalo, bolalarda nutq rivojlanishining yoshga xos xususiyatlarini yaxshi bilishi lozim. Chunki har bir yosh bosqichida bolaning so'z boyligi, gap tuzish qobiliyati, tovushlarni talaffuz qilishi va muloqotga bo'lgan ehtiyoji turlicha namoyon bo'ladi. Shuning uchun mashg'ulotlarni tashkil etishda bolalarning individual imkoniyatlari, qiziqishlari va mavjud nutqiy ko'nikmalarini hisobga olish muhimdir.

Pedagogik tayyorgarlikning asosiy tarkibiy qismlariga nazariy bilim, metodik mahorat, kommunikativ kompetensiya, ijodkorlik va refleksiv faoliyat kiradi. Nazariy bilim tarbiyachiga nutq rivojlanishining psixologik-pedagogik asoslarini tushunishga yordam beradi. Metodik mahorat esa ushbu bilimlarni amaliy mashg'ulotlarda samarali qo'llash imkonini yaratadi. Kommunikativ kompetensiya bolalar bilan samimiy munosabat o'rnatish, ularni tinglash va erkin suhbatga jalb etishda namoyon bo'ladi.

Bundan tashqari, tarbiyachi o'z faoliyatini muntazam tahlil qilishi, qo'llanilgan metodlarning samaradorligini baholashi va zarur hollarda ish usullarini takomillashtirishi kerak. Bunday yondashuv kasbiy rivojlanishning uzuluksizligini ta'minlaydi.

2. Bolalar nutqini rivojlantirish metodlari

Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirish bir nechta yo'nalishni qamrab oladi. Ularga lug'at boyligini oshirish, tovushlarni to'g'ri talaffuz qilish, grammatik jihatdan to'g'ri gap tuzish va izchil hikoya qilish ko'nikmalarini shakllantirish kiradi. Ushbu vazifalarni amalga oshirishda didaktik o'yinlar, ertaklar, she'rlar, rasmlar asosida suhbat va savol-javob mashqlaridan foydalanish samarali hisoblanadi. Masalan, bolalarga rasm asosida hikoya tuzdirish ularning kuzatuvchanligi, tasavvuri va mustaqil fikrlashini rivojlantiradi. Ertaklarni qayta hikoya qilish esa so'z boyligini kengaytirib, voqealarni izchil bayon etishga o'rgatadi.

Zamonaviy axborot texnologiyalari, audioertaklar va interaktiv materiallar ham nutq o'stirish jarayonini qiziqarli tashkil etishga yordam beradi. Biroq ular tarbiyachining bevosita muloqoti va jonli mashg'ulotlarini to'ldirishi lozim.

3. Pedagogik tayyorgarlikni takomillashtirish

Tarbiyachilarning pedagogik tayyorgarligini takomillashtirish uchun nazariy bilimlarni amaliy mashg'ulotlar bilan uyg'unlashtirish zarur. Interfaol metodlar va ta'limiy o'yinlar bolalarning faolligini oshirib, ularni erkin fikrlashga undaydi.

Shuningdek, tarbiyachi va ota-onalar hamkorligi bolaning nutqiy rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Oilada bolalar bilan kitob o'qish, kundalik voqealar haqida suhbatlashish va savollarga mustaqil javob berishga undash nutq rivojiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Tarbiyachi bolalarning rivojlanishini muntazam kuzatib borishi, mavjud qiyinchiliklarni aniqlashi va mashg'ulotlarni individual ehtiyojlarga moslashtirishi kerak. Zarur hollarda logoped va boshqa mutaxassislar bilan hamkorlik qilish ham maqsadga muvofiqdir.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, tarbiyachilarning pedagogik tayyorgarligi maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirishning muhim omilidir. Tarbiyachining kasbiy bilimi, metodik mahorati va kommunikativ qobiliyati bolalarning nutqiy faolligi hamda mustaqil fikrlashiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Nutqni rivojlantirishda didaktik o'yinlar, badiiy adabiyot, interfaol metodlar va ota-onalar bilan hamkorlikdan foydalanish samarali natijalar beradi. Shuning uchun tarbiyachilarning kasbiy tayyorgarligini muntazam takomillashtirish va zamonaviy pedagogik yondashuvlarni amaliyotga joriy etish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasining "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi Qonuni. 2019-yil 16-dekabr
2. "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi. Maktabgacha ta'lim tashkilotlari uchun.
3. O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim va tarbiya sohasiga oid davlat talablari va me'yoriy hujjatlari.